

Introducere

Aspectul juridic supus cercetării

Efectuarea studiilor de doctrină și jurisprudență comparativă, și în mod particular aspectele de procedură civilă, sunt ca și cum ai lucra într-o sală a oglinzilor: **îți deschid mintea! Comparația îți îmbunătățește cunoștințele și îți sporește înțelepciunea. Și dacă ai noroc, s-ar putea să te ajute să îmbunătățești nu numai legislația națională ci să găsești soluții și pentru problemele legale practice ale relațiilor transnaționale atât de specifice lumii globalizate în care trăim¹.**

Comparația diferitelor sisteme de drept reprezintă o metodă specială extrem de frecvent uzitată în jurisprudență și doctrină în general. Importanța acestui tip de studii este atât de relevantă încât s-a constituit ca o adevărată ramură distinctă a doctrinei juridice².

Nu există ramură a științei care să-și fundamenteze cunoștințele numai pe baza unor idei și descoperiri efectuate în interiorul granițelor naționale, în contextul globalizării lumii moderne. Luarea în considerare doar a studiilor naționale ar echivala cu o limitare absurdă a unei evoluții firești a oricărui domeniu.

Doctrina și jurisprudența reprezintă domenii ce cuprind nu numai interpretări ale legilor, principiilor, regulilor și standardelor naționale. Ele implică și căutarea unor modele care să prevină și totodată să soluționeze conflictele sociale într-o societate deschisă.

Căutând a afla ce se întâmplă în afara spațiului național, dreptul comparativ oferă stimulente și un domeniu de aplicare mai larg modelelor de rezolvare a unei probleme care s-a ivit în spațiul național.

Avocații din toate sistemele de drept ale lumii sunt de departe, mult mai imaginativi decât ar putea să fie un singur avocat în întreaga sa viață.

¹ B. Grossfeld, *Rechtsvergleichung*, Springer Books Archives, Düsseldorf, 2001, p. 67.

² L.J. Constantinesco, *Tratat de drept comparat. Introducere în dreptul comparat*, Editura C.H. Beck, București, 1997, p. 271-272.

Ca urmare, dreptul comparat îmbunătățește opțiunile unor posibile soluții și, mai mult, oferă șansa de a găsi soluții mai bune decât cele ce le-ar putea oferi în mod restrictiv soluțiile specific locale, chiar și în contextul unor dezbateri doctrinare naționale. Așadar, dacă tratezi cu cea mai mare seriozitate dreptul comparat, acesta îți va oferi o „aventură intelectuală stimulativă”, care îți va solicita maximul de fantezie însă, în egală măsură și maximul de seriozitate³.

Cele mai moderne codificări sau cele mai consistente amendamente aduse acestora, sunt rezultatul unor studii de drept comparativ, chiar și în contextul în care legiuitorul nu a făcut public modul în care și-a transpus ideile într-o anumită emanație legislativă. Aceasta este realitatea în condițiile în care, majoritatea actelor legislative fundamentale nu sunt rezultatul unor studii temeinice și cuprinzătoare ci, mai degrabă sunt realizate mai mult sau mai puțin în mod „accidental”, în acord cu „ultimul strigăt” sau în acord cu influențele sau presiunile politice⁴.

Unii doctrinari au susținut că dreptul procedural în general, și implicit cel procedural civil, nu ar permite efectuarea studiilor de drept comparat. Toate acestea în condițiile în care au afirmat că regulile de drept procedural reprezintă eșafodajul specific național, așa numitele „legi politice”, care nu sunt transferabile sau aplicabile altor țări sau altor societăți. Mai susțin aceștia, că demersurile de folosire a modelelor procedurale de drept străine au fost și sunt o modalitate de folosire greșită a metodei de drept comparat și se vor termina inevitabil în deziluzii⁵. Însă, dacă aceste opinii ar fi reale, dreptul procedural civil ar fi singura ramură de drept care nu ar fi deschisă studiilor de drept comparat.

În mod contrar celor susținute de sceptici, procedura civilă este un domeniu deschis studiilor de drept comparat și, din anul 1950 numeroase Congrese Mondiale de Procedură Civilă au fost organizate constant, abordându-se cu ocazia acestora, aproape toate subiectele și problemele esențiale în procedura civilă⁶.

Mai mult, studiile de drept comparat sunt privite, în general, ca fiind oportunități pentru a învăța din experiența altor culturi juridice și de a-ți îmbunătăți astfel propriul sistem juridic. Luarea în considerare a culturilor

³ B. Großfeld, *Kernfragen der Rechtsvergleichung*, Tübingen, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1996, p. 292.

⁴ P. Gottwald, *Comparative Civil Procedure*, în *Ritsumeikan Law rev.*, 2004, p. 4-5.

⁵ O. Kahn-Freund, *On Uses and Misuses of Comparative Law*, *Modern Law Review* 1, 1974, p. 20.

⁶ P. Gottwald, *op.cit.*, p. 4-5.

juridice străine este de o extrem de ridicată importanță întrucât un sistem de drept care nu este deschis ideilor noi și evoluțiilor juridice dezvoltate în afara spațiului național va eșua în a ține pasul cu standardele moderne internaționale.

Dreptul comparat nu presupune doar compararea strictă a textelor legale referitoare la o anumită instituție, ci compararea ordinii de drept și a culturii juridice în ansamblu.

Mai concret, compararea unor aspecte particulare va trebui făcută, în mod eficient, în considerarea acestora ca aspecte particulare ale ordinii de drept în ansamblu⁷.

De asemenea, efectuarea studiilor de drept comparat ar putea să deruteze și să conducă la false concluzii dacă s-ar limita doar la comparația la nivel dogmatic a instituțiilor sau la simpla analiză a formulării normelor juridice.

Pentru a se realiza un real și eficient studiu de drept comparat este necesară o abordare funcțională comparată a problemelor sociale specifice instituției respective, a soluțiilor oferite de legislațiile în discuție și de modalitatea în care aceste soluții operează.

Lucrările de specialitate stabilesc în general, patru mari funcții și obiective pe care le urmăresc studiile de drept comparat, și anume:

Studiile de drept comparat *pot îmbunătăți cunoștințele și competențele mentale* și servesc ca mijloc de exemplificare în studiile universitare. Construind un cadru analitic al acestor studii, ele pot ajuta la stabilirea principiilor care stau la baza lor și implicit contribuie la aprofundarea înțelegerii propriului sistem de drept național. Nu în ultimul rând ajută la reflectarea, apărarea și îmbunătățirea poziției din dreptul intern național or a rațiunilor care se află la baza acesteia.

Studiile de drept comparat pot să folosească de asemenea ca *mijloace de interpretare a normelor juridice existente*, în particular interpretarea legilor internaționale în fața instanțelor locale, a aplicării uniforme a convențiilor internaționale și nu în ultimul rând, în interpretarea normelor juridice care au fost preluate din legislațiile altor state.

De asemenea, studiile de drept comparat se regăsesc la dispoziția legiuitorului național ca *mijloace de inspirație pentru propuneri de dezvoltare a legislației interne*.

⁷ P. Gottwald *op.cit.*, 2004, p. 4-5.

Și nu în ultimul rând, studiile de drept comparat sunt folosite ca *instrumente de unificare și uniformizare transnațională a legilor* prin producerea de Coduri model⁸.

Împrejurarea că introducerea din oficiu a terțului de către judecător, reprezintă o instituție a cărei necesitate a fost îndelung subliniată în doctrina și practica judiciară anterioare intrării în vigoare a Noului Cod de procedură civilă român au făcut ca atenția să mi se îndrepte spre aceste noi dispoziții procedurale din sistemul juridic român, dispoziții care, spre exemplu, în contextul sistemului de drept italian se bucură de o jurisprudență și mai ales doctrină, extrem de bogată și de relevantă.

Astfel cum arătam, efectuarea unui studiu de drept comparat într-un context juridic extrem de interesant, nu putea să reprezinte decât o provocare menită atât a-mi ajuta dezvoltării personale, înțelegerii mai bune a sistemului de drept intern național propriu și dezvoltării pe termen lung a instituției, cât și dezvoltării a noi valențe ale acestuia din perspectiva celorlalte sisteme juridice analizate pe plan internațional.

Nu în ultimul rând, trimerile pe care le voi face cu ocazia studiului la alte sisteme juridice europene decât cel român și italian, ar putea crea un infim aport doctrinar din perspectiva dreptului procesual civil român.

Subiectul pe care îl abordează prezentul studiu încearcă totodată să lămurească una dintre dilemele specifice oricăruia dintre sistemele juridice analizate în lucrare, și anume raportul de forțe care trebuie să existe între dreptul de dispoziție pe care îl au părțile în conturarea cadrului procesual, atât în ce privește participanții, cât și în ceea ce privește obiectul acestuia și rolul activ al judecătorului în ceea ce privește capacitatea acestuia de a interveni în acest sens.

Prin urmare, studiul diferitelor sisteme juridice în ceea ce privește posibilitatea judecătorului de a interveni *ex officio* într-o cauză pendite, sub aspectul reglementării juridice efective cât și sub aspectul jurisprudenței și a doctrinei în materie este menit a răspunde întrebării: care dintre cele două principii ar trebui să prevaleze, principiul dreptului de dispoziție al părților sau principiul rolului activ al judecătorului în soluționarea cauzei civile?

Răspunsul just la această întrebare nu poate fi decât unul diferit în funcție de fiecare sistem de drept analizat, adaptat nevoilor specifice legislației fiecărei

⁸ D. Gerber, *Comparing Procedural Systems: Toward an Analytical Framework*, Essays in honour of A. v. Mehren, J. Nafziger & S. Symeonides, Transnational Publishers, 2002, p. 665.

țări studiate însă, pronunțat și în considerarea aspectelor relevate de studiul de drept comparat ce urmează a se desfășura.

În concluzie, scopul urmărit de prezentul studio este unul specific fiecărui studiu de drept comparat, util din perspectiva oricărui cititor al acesteia.

Analizarea cu atenție și temeinicie a instituției introducerii în cauză a unui terț, în contextul mai multor sisteme de drept, *ex officio*, de către judecător, nu poate aduce decât un plus interpretării și aplicării acesteia, în context național, sau internațional.

Capitolul I

Evoluția normativă și doctrinară a instituției introducerii din oficiu în cauză a terțului în procedura civilă română

SECȚIUNEA I

Participarea la judecată a terțului în dispozițiile normative, doctrina și jurisprudența anterioare intrării în vigoare a Codului de procedură civilă român în anul 2013 cu raportare la modificările aduse de acesta

§1. Premise și istoric (izvoare) pentru necesitatea elaborării noului Cod de procedură civilă și a reglementării instituției introducerii din oficiu în cauză a terțului.

În contextul reformativ atât al dreptului material cât și al celui procesual, impus de calitatea României de membru al Uniunii Europene, reprezentat de apariția în legislația civilă română a noilor coduri penal și civil, respectiv de procedură penală, s-a pus și problema așezării procedurii judiciare civile pe noi baze eficiente și viabile, care să aducă într-o perfectă corelare instituțiile și mecanismele ce privesc relațiile social-economice cu instrumentele procedurale oferite de Noul Cod de procedură civilă⁹ român.

Nu doar necesitatea încorporării aspectelor legislative ce constituiau *aquis*-ul comunitar au impus elaborarea unui nou cod de procedură civilă ci și faptul că, numărul sporit de modificări, completări și abrogări ale Codului de procedură civilă de la 1865 menite să sporească celeritatea procedurii judiciare și eliminarea cel puțin parțială a rațiunilor care determinau formularea de

⁹ În vigoare de la 15 februarie 2013 potrivit prevederilor Legii nr. 134/2010 și a Legii nr. 76/2012 de punere în aplicare a Legii nr. 134/2010, astfel cum au fost modificate și republicate în M.Of. nr. 545/3 august 2012.

numeroase plângeri împotriva României la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, au condus în realitate la cauze cu durată de soluționare excesivă, soluții neunitare, hotărâri contradictorii în cauze cu premise identice, lipsă de coerență în aplicarea dispozițiilor normative, într-un cuvânt instabilitate legislativă.

Prin urmare, Noul Cod de procedură civilă român a fost consecința nevoii de reformare a sistemului judiciar, urmărind simplificarea reglementărilor de drept substanțial, transformarea actului de justiție într-un demers previzibil, o mai judicioasă împărțire a competenței materiale a instanțelor judecătorești, unificarea practicii judiciare și asigurarea soluționării cu celeritate a cauzelor, și nu în ultimul rând îmbunătățirea nivelului calitativ al serviciului public al justiției prin responsabilizarea și specializarea judecătorilor și creșterea încrederii în calitatea dar și în promptitudinea răspunsului judecătoresc la problemele tot mai complexe și mai specializate ale societății civile române.¹⁰

În consecință, pentru a se realiza exigența scopului final al elaborării Noului Cod de procedură civilă, și anume **accesul justițiabililor la mijloace și forme procedurale mai simple și accesibile, și accelerarea procedurii judiciare civile, inclusiv în faza executării silită**, respectiv în esență **crearea unei justiții moderne**, după o muncă susținută ce s-a desfășurat pe parcursul mai multor ani, s-au impus o serie de modificări imperative referitoare la *reglementarea principiilor generale ale procesului civil, redefinirea competenței materiale, procedura de citare și comunicare a actelor, procedura contencioasă, căile de atac, procedura pentru unificarea practicii judiciare, arbitrajul, executarea silită, procedurile speciale și procesul civil internațional*¹¹.

În ce privește stabilirea cadrului procesual, Noul Cod de procedură civilă păstrează vechile forme de introducere în cauză a altor persoane, dar sporește rolul activ și posibilitățile de apreciere ale judecătorului, care va putea dispune, chiar împotriva voinței părților, introducerea forțată în proces a unei alte persoane, terțe. Este vorba aparent de o derogare de la principiul disponibilității, introdusă pentru eficientizarea judecării unitare, nu numai a raportului juridic dedus soluționării prin voința reclamantului și/sau a pârâtului, dar și a altor raporturi juridice aflate în strânsă legătură cu cel inițial, în scopul evitării litigiilor ulterioare.

¹⁰ Violeta Belegante, Decebal-Adrian Ghinoiu, *Succintă prezentare a sistemului și soluțiilor legislative preconizate de proiectul noului cod de procedură civilă*, în Revista „DREPTUL”, nr. 2/2010, p. 13.

¹¹ Tezele prealabile ale Codului de procedură civilă aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1527/2007 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 889/27 decembrie 2007.

Printre numeroasele noutăți instituționale și modificări de structură cuprinse în Noul Cod de procedură civilă, o dispoziție procedurală nouă o reprezintă introducerea forțată în cauză, din oficiu, a altor persoane decât reclamantul sau pârâtul, chiar dacă părțile se împotrivesc, în cazurile expres prevăzute de lege, precum și când raportul juridic dedus judecății o impune¹², reglementare cuprinsă în art. 78-79 din Noul Cod de procedură Civilă.

§2. Așezarea instituției înainte de modificările legislative instituite de Noul Cod de procedură civilă român, intrat în vigoare în anul 2013, cu raportare la modificările aduse de acesta

§2.1. Definirea noțiunii de „terțe persoane”; Evoluția doctrinară și istorică a noțiunii

Cine sunt terții? Arătăm că noțiunea de terți desemnează, pe de o parte, persoanele complet străine de proces (*penitus extranei*), iar, pe de altă parte, persoanele care sunt introduse într-un proces în curs de desfășurare și care, din acel moment, devin și ele părți, fiind însă denumite, în continuare, terți (uneori terți intervenienți sau chiar intervenienți), spre deosebire de părțile inițiale (reclamantul și pârâtul). Această din urmă accepțiune o avem în vedere atunci când vorbim de participarea terților la judecată¹³.

Participarea terțelor persoane în procesul civil reprezintă o instituție care își are sorginea în dreptul roman unde, erau cunoscute două forme de intervenție și anume intervenția principală, când terțul pretindea un drept propriu și intervenția accesorie, dacă terțul se alătura uneia din părțile inițiale. Pentru acesta din urmă nu era necesar să se obțină formula de la pretor, spre deosebire de celălalt tip de intervenție, când terțul trebuia să obțină, în prealabil, o formulă de la pretor¹⁴.

Din dreptul roman intervenția a fost preluată de către legiuitorul francez, fiind consacrată inițial în Ordonanța din anul 1667. Această importantă Ordonanță reglementa două forme ale intervenției voluntare: intervenția care urmărea excluderea ambelor părți de la drepturile în litigiu și intervenția unui terț în favoarea reclamantului sau pârâtului. În concepția acestei Ordonanțe, intervenția era admisibilă în orice fază a procesului civil. Ordonanța din anul

¹² Flavius George Păncescu, *Aspecte critice privind viitoarea reglementare procesual civilă*, în Revista Studii de Drept Românesc, an 20 (53), nr. 1-2, p. 227-240, București, ianuarie – iunie 2008.

¹³ Viorel Mihai Ciobanu și Gabriel Boroi, *Drept procesual civil. Curs selectiv. Teste grilă*, Editura All Beck, București, 2005, p. 56.

¹⁴ G. Boroi, *Codul de procedură civilă. Comentat și adnotat* vol. I, Editura All Beck, 2001, p. 187.